

Nevládní neziskové organizace pro HEN

2. Přednáška, 5. 10. 2005

Definice neziskového/občanského sektoru

1. V České republice je převzata a běžně používána definice nestátních neziskových organizací od autorské dvojice **L. M. Salamon a H. K. Anheier**. Ti však mezi tyto organizace řadí také například odbory, bytová družstva, profesní komory či hospodářské svazy. **Považujete to za správné či nikoli, a proč?**

2. Salamon a Anheier nazývají sektor, do kterého řadí nestátní neziskové organizace, jako neziskový (non-profit) sektor. V České republice je tento sektor někým pojmenován jako **soukromý neziskový, někým jako třetí a někým jako občanský**. **Který z názvů je podle Vás správný a proč?**

3. Obecně jsou do nestátního neziskového sektoru zařazeny právní formy **nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, občanská sdružení a církevní právnické osoby**, a to všechny organizace založené či zřízené podle příslušných právních norem bez ohledu na to, jak se ve skutečnosti chovají. **Souhlasíte s tím? Je podle Vás také nestátní neziskovou organizací například nadační fond založený obcí a spravovaný obecní radou?**

Definice neziskového/občanského sektoru

Občanský sektor chápeme *jako prostor mezi státem, státními institucemi, trhem, ziskovými soukromými společnostmi a jednotlivými občany nebo skupinami občanů*, prostor mezi občanem nebo rodinou a společností. Představuje formy činností, které většinou mohou fungovat nezávisle na státu a jeho mocenských orgánech.

Potůček, Martin (1997): Nejen trh. Praha: Slon

Občanský sektor je spontánní a vždy dílčí sebe-organizace individualizované společnosti okolo veřejných zájmů.

Sokol, Jan (2002): Společnost jako komunikace. In: Dohnalová, Marie – Anderle, Petr, ed., Občanský sektor: Úvahy a souvislosti.

Definice neziskového/občanského sektoru

H. K. Anheier a L. M. Salamon:

- mají institucionální stavbu a charakter,
- jsou soukromé, tj. jsou institucionálně odděleny od státu,
- mají neziskový charakter, tj. nevracející zisk svým vedoucím pracovníkům nebo „majitelům“,
- jsou samosprávné, tj. zásadně rozhodují o svých vlastních záležitostech,
- dobrovolné, tj. členství v nich není vyžadováno zákonem a získávají do určité míry dobrovolnou podporu v podobě dobrovolné práce nebo financí

Anheier, Helmut K. – Salamon, Lester M. (1999): Nástup neziskového sektoru, mezinárodní srovnání. Praha: Agnes. (Překlad anglického originálu The Emerging Sector Revisited [A Summary], 1998.)

Definice neziskového/občanského sektoru

Ve *Zprávě Evropské komise z roku 1995* se zdůrazňuje, že dobrovolnické organizace:

- a) se odlišují od neformálních uskupení (například účelových sociálních nebo rodinných) stupněm formální institucionální existence.
- b) jsou neziskové, tzn. sledují jiné účely než získávat zisk pro své vedení nebo členy.
- c) jsou nezávislé, zvláště na státních nebo jiných úřadech, mohou se svobodně rozhodovat podle svých vlastních pravidel a postupů.
- d) musí být řízeny způsobem nazývaným nestranný. To znamená, že dobrovolnické organizace jsou nejen neziskové, ale ti, kdo je řídí, to nesmí činit v naději na osobní výhody.
- e) jsou do určitého stupně aktivní na veřejné scéně a jejich aktivita musí být přinejmenším zaměřena na přispívání k veřejnému dobru.

Úloha občanského sektoru

Ekonomové vnímají existenci a rozvíjení se tohoto sektoru jako institucionální odpověď na nedostatky státu a trhu.

Politologové zdůrazňují zprostředkovatelskou roli občanského sektoru v prostoru mezi státem a trhem nebo jako část společnosti, ve které dochází k zmírňování sociálního napětí a politických konfliktů.

Socio-kulturní antropologové uvádějí, že dobrovolná sdružení se vyskytují častěji a jsou významnější v těch prostředích, kde dochází ke změnám – sociálním, technologickým, civilizačním

NNO v národním hospodářství

NNO v hospodářství ČR a EU

- **Podíl NNO na HDP**

0,35 % („neziskové instituce sloužící domácnostem“ - nár. účty ČSÚ)

- **Podíl na konečné spotřebě ekonomiky**

0,74 %

Pokud bychom rozšířili definici (organizované, soukromé, nerozd. zisk, samosprávné, dobrovolné) + započtení práce dobrovolníků

↑ Odhad 1995 pro ČR 2,2 % HDP

x Itálie 2 %, Francie 3,3 %, Německo 3,6 %, GB 4,8 %

NNO v hospodářství EU

Podíl NNO z hlediska konceptu sociální ekonomiky

= S.E. tvoří na státu nezávislé organizace a podniky (os, ops, nadace + malé firmy a družstva), které podnikají v různých oblastech a tvoří statky a služby se sociálními cíli (integrace nezaměstnaných a sociálně marginal. občanů, rozvoj místní ekonomiky, regionu). V jejich rozhodování jsou prvky vnitřní demokracie a nerozdělují zisk mezi členy či podílníky, ale investují zpět do činnosti.

Odhad pro EU cca 10 %

NNO v hospodářství ČR - zaměstnanost

Podíl NNO na zaměstnanosti

36 555 pracovníků v roce 2003 = 0,71 % ekonomicky aktivních

60 % nárůst oproti roku 1999

(nejvíce členské organizace, potom sport)

NNO v hospodářství EU - služby

Podíl NNO na poskytování služeb

převažuje oblast sociálních služeb - **A, ES, D, F**

převažuje zdravotnictví - **NI, USA**

převažuje vzdělávání - **Belgie**

převažuje sport, kultura, volný čas - **postkomunistické země**

⇐ existence příspěvkových a rozpočtových organizací krajů
a státu

Historie NNO - ČR

NNO za Rakouska - Uherska

- první zákonná norma umožňující * NNO OBECNÝ ZÁKONÍK 1811
platnost až do 1950

§ 26 „Práva členů dobrovolné společnosti mezi sebou jsou určena smlouvou anebo účelem a zvláštními předpisy pro ně. V poměru proti jiným mají dobrovolné společnosti zpravidla stejná práva jako jednotlivé osoby. Nedobrovolné společnosti jako takové nemají práv ...“

- Roli blízkou dnešním NNO hrály PO ve formě **nadací, fondů a ústavů** - pojetí korporace tvořené **desetináři** (§ 446 Obecného zákoníku) - důležitá role financování urč. sfér společenského života

Spolky s vlasteneckým posláním

- Společnost svobodného umění v Království českém (1770),
- Královská česká společnost nauk (1784),
- Společnost vlasteneckých přátel umění v Čechách (1796),
- Společnost vlasteneckého muzea v Čechách (1816) ke zřízení muzea v Praze a v Brně,
- Matice česká (1830),
- Měšťanská beseda (1845),
- Sbor pro zřízení Českého Národního divadla v Praze (1850).

V letech 1861-1862 dochází k rozpadu bachovského absolutismu a tím k oživení spolkové činnosti:

- pěvecké vlastenecké sdružení Hlahol (1861),
- Pražský Sokol (1861-1862),
- Historický spolek (1866).

Podle vzoru těchto spolků vznikaly obdobné spolky regionálního a místního charakteru zatím zaměřené převážně na osvětovou, okrašlovací a charitativní činnost.

Historie NNO - přelom století

Výrazný rozvoj neziskových organizací po roce 1867

- Spolkový zákon:

Umožnil legalizaci řady dosud neformálních studentských a dělnických spolků ...

Rozvíjí se zakládání konzumních spolků (s cílem levně kupovat a levně prodávat), hasičských sborů, baráčnických a divadelních spolků, pěveckých, čtenářských a sportovních spolků (například v roce 1888 Klub českých turistů).

V roce 1869 bylo na českém území přes 40 % všech spolků z celkového počtu z celé monarchie

První ekologické nevládky = okrašlovací spolky

- První park v zemích českých???
- Jan Rudolf Hrabě Chotek (nejvyšší purkrabě) – 1804 otevření Stromovky
- Karel hrabě Chotek - dláždění ulic, silnice, aleje, sady na pražských hradbách a Petříně, parková úprava Karlova náměstí, 1833 nařízení – komise pro zkrášlování měst a obcí
- 1838 první rezervace – hr. Buquoy - Žofínský prales
- 1861 první okrašlovací spolek v Kutné hoře
- 1904 Svaz českých okrašlovacích spolků v Království českém – 223 spolků

(Jan Urban Jarník): *okrašlovat zalesňovat a zvelebovat obce, ale i chránit přírodu, květenu a rostlinstvo a zvířenu, jakož i geologické zvláštnosti, dbát o ochranu památek všeho druhu, pečovat o uchování rázovitosti vynikajících městských a venkovských staveb, chránit lidové umění ,...*

- od r.1904 Krása našeho domova

Historie NNO - po roce 1918

Prostor pro svobodnou činnost nejrůznějších dobrovolných soukromých iniciativ v oblasti zdravotní a sociální péče, kultury, sportu, vzdělávání, péče o děti a mládež, péče o přírodu, ale také vznikaly nové politické strany a také nové církve a náboženská hnutí a různé podpůrné spolky a nadace, studentské kluby a spolky národnostních menšin.

Po roce 1930 bylo na území ČSR pouze v oblasti sociální péče registrováno 5 140 spolků a 1 540 ústavů a zařízení, které byly v majetku soukromých neziskových organizací a které se podílely na celkových nákladech na sociální a humanitární péči 26 %.

Historie NNO -1939 - 1989

Spolkům vymezena činnost v rámci Národního souručenství a pro mládež v rámci Kuratoria.

Po roce 1948 byla tradice dobrovolné spolkové činnosti obrozující se v letech 1945-1948 cílevědomě a násilně přerušena, zredukována a zcela podřízena stranickému (KSČ) vedení.

Nestátní neziskové organizace, které poskytovaly veřejně prospěšné služby, byly nahrazeny zcela státními rozpočtovými a příspěvkovými organizacemi.

Organizace, které se věnovaly vzájemně prospěšné činnosti (kultura, tělovýchova, mládež, hobby, odbory), se staly dobrovolnými společenskými organizacemi direktivně integrovanými do střešové státní (stranické) **Národní fronty**.

Historie NNO - ekologické nevládky za socialismu

Hnutí Brontosaurus - v lednu 1974 zrodila "Akce Brontosaurus", původně jako jednorochní projekt (pod hlavičkou SSM, za výrazného přispění mnoha mladých pracovníků ústavu krajinné ekologie ČSAV a redakce Mladého světa)

ČSOP * 1979

Historie NNO -po roce 1989

Rozvoj zpočátku pomalu:

- fragmentovaná , atomizovaná společnost
- lidé nebyli zvyklí sami se sdružovat a hájit své zájmy
- představitelé veřejné správy nejsou zvyklí vyjednávat se zástupci různých skupin
- nedůvěra ke smysluplnosti veřejně se angažovat
- „stát se postará“

x tradice první republiky

Historie NNO -po roce 1989

- 1990 - 1992 - naděje idealismu, NIF, Rada pro nadace, zahraniční dárci
- 1993 - 1996 - Stát formuje svůj vztah k NS skepticky a rezervovaně (nevůle rozdělit NIF, váhání nad novým zákonem o nadacích)
- 1997 - 2001 - Vztah státu k NS je intenzivnější a zpřesňuje se, Zákon o nadacích, obnovena RNNO, rozdělení NIF I
- 2002 - 2004 Reforma veřejné správy (regiony), princip partnerství EU

Historie NNO - vývoj počtu NNO

Dokument Acrobatu

Index občanské společnosti - DNES

- Polovina českých občanů se aktivně angažuje v obč. spol.
- Česká o.s. je aktivní a různorodá
- Problém zastřešujících organizací (ca 80)
- Od komunikace ke skutečnému partnerství
- Firmy jsou stále převážně lhostejné
- Nízká důvěra
- Korupce ve veřejné správě má v o.s. paralelu
- Dvě vlajkové lodi: ochrana přírody a sociální služby